

Bog anmeldelser.

A. C. WHITAKER. **History and criticism of the labor theory of value in english political economy.** (Studies in history, economics and public law. Edited by the faculty of political science of Columbia University). New York 1904. (194 S.).

Uagtet St. Mill egentlig maa siges at være tilbøjelig til at acceptere Læren om, at en Vares Værdi bestemmes af det deri liggende Arbejde, saa tog han dog saa mange Forbehold, at vi kan hævde, at den engelske ortodokse Økonomis Enderesultat blev, at Entreprenørens Omkostninger sætter Priserne, og at disse ikke behøver at forholde sig indbyrdes som den i Varerne liggende Arbejds mængde. Den saakaldte »Labour-cost«-Teori gik, om end med mange Komplimenter, ud af den herskende Økonomi, for at føres videre i Marxismens Værdilære.

Med Læren om Produktionsomkostningerne (Driftsherrens) som værdigivende, var Teorien falden til Ro; Læren var logisk og svarede til, hvad man syntes at iagttage i det virkelige Liv, — noget, der altid er ønskværdigt for en hvilken som helst teoretisk Sætning. Højest stod der Strid om, hvorvidt man skulde regne Profit som en prisbestemmende Udgift og som saadan regne den med i »Driftsherrens Udgifter«.

Grænseteorien bragte Forstyrrelse i den opnaaede Ro. Den tvang Økonomerne til at vende sig til Efterspørgselssiden, og man fandt, at Begrebet »Nytte« ikke blot var Værdiens »Grundlag«, men ogsaa at Intensiteten

Bog anmeldelser.

A. C. WHITAKER. **History and criticism of the labor theory of value in english political economy.** (Studies in history, economics and public law. Edited by the faculty of political science of Columbia University). New York 1904. (194 S.).

Uagtet St. Mill egentlig maa siges at være tilbøjelig til at acceptere Læren om, at en Vares Værdi bestemmes af det deri liggende Arbejde, saa tog han dog saa mange Forbehold, at vi kan hævde, at den engelske ortodokse Økonomis Enderesultat blev, at Entreprenørens Omkostninger sætter Priserne, og at disse ikke behøver at forholde sig indbyrdes som den i Varerne liggende Arbejds mængde. Den saakaldte »Labour-cost«-Teori gik, om end med mange Komplimenter, ud af den herskende Økonomi, for at føres videre i Marxismens Værdilære.

Med Læren om Produktionsomkostningerne (Driftsherrens) som værdigivende, var Teorien falden til Ro; Læren var logisk og svarede til, hvad man syntes at iagttage i det virkelige Liv, — noget, der altid er ønskværdigt for en hvilken som helst teoretisk Sætning. Højest stod der Strid om, hvorvidt man skulde regne Profit som en prisbestemmende Udgift og som saadan regne den med i »Driftsherrens Udgifter«.

Grænseteorien bragte Forstyrrelse i den opnaaede Ro. Den tvang Økonomerne til at vende sig til Efterspørgselssiden, og man fandt, at Begrebet »Nytte« ikke blot var Værdiens »Grundlag«, men ogsaa at Intensiteten

af Nytten bestemte Kvantiteten af Værdien, Men atter greb Ensidigheden ind, og man oversaa den objektive Side, der maatte være tilstede; thi hvis Marginalnytten bestemmer Prisen, og hvis endvidere Marginalnytten er bestemt af det Kvantum, der bliver Grænsekvantumet, og dette igen er afhængigt af Udbudet og dets Betingelser, ja saa er der virkelig visse objektive Betingelser for Pris, der gør sig gældende, uafhængig af den subjektive Nyttevurdering og sideordnet med denne. ■

En ung amerikansk Forfatter, Mr. Whitaker, paa-
staar, at man ikke kan nøjes med at betragte den subjektive Side — Efterspørgselen og dens Determinander — og tager derfor den gamle kasserede »Labour-cost«-Teori, som denne oprindeligt findes hos Ad. Smith, frem til fornyet Besigtigelse. Ligesom man til Tider endevender sin Beholdning af kasserede Klæder og da ofte finder noget, der egentlig godt kan bruges, er det til Tider praktisk at gaa ind i de kasserede Teoriers Pulterkammer og prøve, om der ikke er noget, der igen kan bruges, eller for at finde, om den nyeste Teori ikke blot er en kasseret Teori i ny Oppudsning.

Bogens første Halvdel opfyldes af et Forsøg paa at finde, hvorledes det gaar med Teorien om, at Værdien bestemmes af det i Varen liggende Arbejde, eftersom denne Teori »passerer 9 engelske Økonomers Hjørner«, begyndende med Smith og endende med Cairnes. Forf. opstiller to Former for den klassiske Omkostnings-Værdi-Teori: »den empiriske«, at Entreprenørens Udgifter bestemmer Værdien, og »den filosofiske«, at Arbejdet er det værdibestemmende. Smith opstiller ogsaa den filosofiske »Labour-cost«-Teori, men indser, at Tilstedeværelsen af Rente, Profit og Jordrente modificerer Reglen. Ricardo gør egentlig Reglen til sin, og hans Jordrenteteori, der gør Jordrenten prisbestemt og ikke prisbestemmende, medfører Sætningen om, at det ikke er Totalarbejdet, men Marginalarbejdet, der er prisbestemmende. Malthus og Senior slaar faktisk Arbejds-Værdilæren i

Stykker — Senior bl. a. ved at tale om Differentialrente for Talentet som indvirkende paa en Vares Pris, og selv Mill, der følger Ricardo, følger egentlig i Praksis Læren om, at Værdien bestemmes af Produktionsomkostningerne. Resultatet af den historisk-kritiske Del af Forf.s Arbejde, hvori han har nedlagt mere Skarpsind end Emnet er værd, er da, at Labour-cost-Teorien egentlig er opgivet af alle, endog af dem, der tiilsyneladende støtter den.

I anden Hæft gaar Forf. over til at undersøge, om det alligevel ikke var muligt at finde et Synspunkt, hvorudfra Arbejds-Værditeorien er rigtig. Vi skal nu følge hans Udvikling:

Historisk er der to Elementer for »Omkostninger«: a) Labour-cost og b) Enterpriser-cost — logisk er der ogsaa tvende Elementer: a) Pain-cost (Arbejdets Ulyst) og b) Potentiality-cost, hvorved Forf. forstaar Værdien af den Vare, der kunde være bleven lavet, hvis man ikke havde produceret den Vare, hvis Værdi vi søger. Jeg foretrækker at sige »Substitutions-Værdi«, idet jeg derved vilde forstaa Værdien af en Vare, der vilde eller kunde være bleven frembragt, ifald de i vor Vare liggende Raastoffer og Arbejde ikke var bleven brugt til at frembringe just vor Vare. Begrebet har sin Berettigelse, forsaavidt Frembringelse af en Vare udelukker, at de deri indgaaede Bestanddele og Arbejds kræfter benyttes til at frembringe en anden Vare.

»Labour-cost« — siger Forf. — kan nu være enten »Pain-cost« eller »Substitutions-cost«, alt eftersom vi tænker paa Arbejdet som smerteforvoldende for den enkelte, eller paa Arbejdet som en produktiv Kraft. Det Arbejde, der er ofret paa en Vare, kan enten betragtes efter den Ulyst, det har forvoldt Producenten, eller efter de produktive Muligheder, der blev til intet, ved at Arbejdet anvendtes just paa denne Vare. Prof. Dietzel hævder saaledes, at man kun kan tale om Arbejdsomkostning, naar man derved forstaar Substitutionsværdi, den

Værdi Arbejdet vilde faa, anvendt paa anden Maade end just til at frembringe den givne Vare.

Forf. gennemgaar nu Grænsenytteteorien og kritiserer bl. a. Böhm-Bawerk, hvis Fejl ere tvende: a) at han ikke blot gaar ud fra, at Køber har en subjektiv Værdi, men ogsaa at Sælger har det, hvad der er usandt i et Marked, hvor Sælger har produceret alene for at blive Sælger, og b) at Böhm-Bawerks Teori altid antager Varens Udbud for givet, uden at undersøge, hvorfor Udbudet er saaledes og ej anderledes. Med andre Ord: Forf. akcepterer Grænsenytteteorien, men viser, at den ikke giver alt, der mangler et noget, og dette noget er Udbudets Determinander. Forf. opstiller her iøvrigt Læren om de subjektive Priser og Læren om at der for hver Vare paa Markedet findes en social Efterspørgselsrække, der er Resultatet af Sæmmensætningen af alle de individuelle Efterspørgselsrækker, og at Markedsprisen og Marginalkvantumets subjektive Pris er sammenfaldende.

Nu siger Forf.: den subjektive Lære gaar ud fra, at Vareprisen bestemmes af Efterspørgselspriserne, og at følgelig Prisen paa Produktionsmidler maa være bestemt af de subjektive Efterspørgselspriser for Konsumvaren, medens Læren om Produktionsomkostningerne som prisbestemmende hævder, at Produktionsmidlers og Raastoffers Pris er det givne, der igen bestemmer Prisen paa den færdige Vare. Her er der en Konflikt. Er Vejen den, at Værdi løber fra Produktionsgoderne til den færdige Vare eller fra Efterspørgeren til den færdige Vare og derfra overføres til Produktionsgoderne?

Spørg en Fabrikant, og han vil sige, at Vejen er den, at Varens Pris er bestemt efter Raastoffet, Arbejdets og Produktionsvarens Pris. Forf. viser, at Vejen imidlertid er den modsatte, og gennemgaar de Fænomener, der viser os, hvorledes den Proces, hvorigennem Produktionsmidlet virkelig tager Pris efter den færdige Vares Pris, netop giver den overfladiske Iagttagelse det Indtryk, at det omvendte er Tilfældet. Disse Fænomener forklares i Læren

om overført Værdi og Læren om den indbyrdes Prispaavirkning.

Forf.s Fremstilling af dette Bogens bedste Afsnit er yderst knudret, mere knudret end den samme Fremstilling i min Værdilæres 2den Bogs 8de Kapitel: »Den indbyrdes Prispaavirkning«, hvori netop vises f. Eks. Forholdet mellem Efterspørgslen paa en færdig Vare og Prisen paa andre Varer, der har Raastof fælles med denne Vare. Jeg skal derfor ikke her gengive Whitakers Fremstilling, jeg tror den ikke er forstaaelig for andre end dem, der i Forvejen kender Lovene for den indbyrdes Prispaavirkning. Der er altsaa et objektivt Element ved Værdidannelsen, og Forf. fortsætter sin Søgen: han viser, at det ikke er i Entreprenørens Udgifter, end ikke hans Marginaludgifter. »Der maa imidlertid være en anden Prisdeterminand end Nyttens«. Forf. finder den med Prof. Clark i Arbejdets Ulyst.

Forf. gør følgende Betragtning gældende: Det enkelte Individ vedbliver at producere saa længe, indtil Ulysten ved at forøge sit Arbejde opvejer den ved Arbejdets Forøgelse frembragte Vares Nytte, altsaa han standser sit Arbejde paa det Punkt, hvor Marginalnyttens ophæver Marginalulysten. Maalet for en Vares Værdi er da ikke blot dens Nytte, men ogsaa Arbejdets Ulyst, og i hvert Fald Arbejdets Grænseulyst. Dersom man ved at renoncere paa et Kvantum af en i Dagens Løb forarbejdet Vare kan arbejde en Time mindre, og altsaa spare den sidste Times Arbejde, maa ethvert Kvantum af hvilken som helst Vare, der koster en Times Arbejde, være mindst lige saa meget værd som sidste Arbejdstimes Ulyst. En Arbejdstimes Grænseulyst er da den søgte anden Faktor, der virker ind paa Værdidannelsen.

Her er Forf. inde paa noget rigtigt, der ganske vist ikke fører ham ad den Vej, han ønsker. Forf. har Ret i, at for den enkelte fremgaar Vurderingen af en Overvejelse af Varens Grænsenytte og Grænseulysten ved at gøre det nødvendige Offer; men dette Offer er ikke Arbejde, men

Penge, og selv om Forf. siger, at Penge er tjent ved Arbejde, saa er det for det første ikke Tilfældet for alle Personers Vedkommende, og dernæst er Arbejderen, der virkelig yder personligt Arbejde og lider Arbejdets Ulyst for at skaffe Penge, til Gengæld ikke fri i sit Valg, om han vil arbejde i længere eller kortere Tid af Dagen: han maa arbejde Fabrikens Tid eller slet ikke arbejde; Arbejderen har da ikke noget, der hedder »sidste Arbejdstimes Ulyst« som Værdimaalestok for sine Penge og for de Varer, han køber sig for sin Løn. Det er endog rimeligt, at sidste Arbejdstimes Ulyst er større end Nyttens af f. Eks. de 25 Øre, han faar derfor; men han har intet Valg; hvis han siger Nej til sidste Arbejdstime, maa han sige Nej til alt Arbejdet.

Derfor siger Forfatterens Udvikling saare lidet: den beviser højst, at den enkelte ved Udgivelsen af sine Penge vil sørge for, at de købte Varers Grænsenyttelse ikke er ringere end hans Arbejdstids Grænseulyst, men den beviser ikke, at Varerne tager Værdi efter den Arbejdsulyst, deres Frembringelse har skaffet Producenten — alene af den Grund, at den, der lider Arbejdsulysten (Arbejderen), slet ikke optræder som Producent, men kun som lejet Arbejder, hvis Ulystfølelse ikke kan faa nogen Betydning for andre.

Naar Forf. slutter med den Sætning, at dersom særligt kvalificeret Arbejde ikke eksisterede, saa vilde Varernes Værdi være proportional med deres »Marginal-Arbejdsomkostning« (taget i Betydning af Marginalulyst), saa har han ikke ført et Bevis for sin Slutnings Rigtighed.

Forf.s Fremstilling er knudret, og den lettes ikke ved at han skriver et Engelsk, som man ofte hører hos Kvinder af engelsk Middelklasse, naar de skal være meget dannede — et Engelsk med mange Omsvøb, med mange sjældne og »finc« Ord, og med den yndede Talefigur: at give en Bekræftelse i Form af en negeret Benægtelse (f. Eks. smuk — ikke uskøn). Han skulde hellere have poleret sin Tanke end sit Sprog.

Men trods det, at Bogens Resultat nærmest er en Fallit, og trods det, at dens første Halvdel mere er skrevet for at vise Forf.s analytiske Evne end egentlig fordi dens Oplysninger har Betydning, er Bogen ikke uinteressant. Der er mange Oplysninger, der er værd at erindre. Ganske morsom er saaledes Iagttagelsen af, at Mac Cullock og Marx egentlig paa samme Maade forklarer, hvorfor Varer alligevel ikke faktisk ombyttes efter den i dem liggende Arbejds mængde — nemlig paa Grund af »Forskellighederne i Kapitalens organiske Sammensætning«, saaledes at man, medens man spændt ventede paa »Das Kapitals« tredje Bind, alt hos Mac Cullock havde Svaret paa de i 1ste Bind stillede Gaader.

Laurits V. Birck.

ADOLF WEBER. **Über Bodenrente und Bodenspekulation in der modernen Stadt.** Leipzig 1904. Duncker & Humblot. (XV + 211 S. — Mk. 4.40).

Vor Tid er ikke Spekulationen gunstig. Ordene »Spekulation« og »Spekulant« har faaet noget vist odiøst ved sig. I Videnskaben er det den herskende Moderetning at fremhæve Spekulationens »antisociale« Karakter og at fremstille de Herrer Spekulanter nærmest som et Slags Parasiter paa Samfundslegemet, et Slags Skadedyr, som af al Magt bør bekæmpes, og denne teoretiske Opfattelse giver sig i stigende Grad ogsaa praktiske Udslag. Der vedtages stedse flere og strængere Love til Bekæmpelse af den miszliebige Spekulation, og selv der, hvor den herskende Antispekulationsmani endnu ikke har givet sig synderlig Udslag i ligefremme Lovbud, er dog den almindelige Opfattelse saa stærkt paavirket deraf, at det giver sig ret paatagelige praktiske Udslag baade ved Domstole og i Administration. Denne Uvilje mod Spekulationen staar visselig i en nøje indre Sammenhæng med den nu saa stærkt fremherskende »sociale« Samfundsopfattelse,